

חינוך לעשיית מצוות לשמה: סוד הבחירה הנסתרת

על פי קונטרס הבחירה מ"מכתב מאליהו" — כיצד מלמדים ילד לבחור בטוב מרצון, ולא
מיראה בלבד

מאת: הרב יחיאל יעקובזון

תוכן העניינים

פתח דבר

פרק א – לחנך לבחירה

פרק ב – הבחירה המוסתרת

הפרופסור מאוקספורד · האדם הכי חכם בסופרמרקט

פרק ג – משל פרשת הדרכים

פרק ד – שתי הנאות: גשמית ורוחנית

אותו כיף, שתי בחירות

פרק ה – משל הגרדת של החפץ חיים

פרק ו – הרכב האמריקאי ועולם הדמיון

מהרמזור הראשון ועד הבית · היהודי ששכח את הארנק

פרק ז – כוחו הכפול של הדמיון

האימון החיובי · ההימור שלעולם אינו בודקים

פרק ח – לחנך למצוות מתוך שמחה

נעל ימין, נעל שמאל · 7,600 מצוות בשנה

פרק ט – מהאבוד לרב בית המדרש

"אני מכון לשם" · הסכנה: לצייר עולם מעוות

"מגיעים בעזרת ה' לנושא המיוחד, אולי העיקרי, בנושא החינוך," פותח הרב יחיאל יעקובזון. אחרי שלמדנו כיצד לגדל "בן אדם בריא בנפשו", וכיצד לחנך ליראת שמים בסתר ובגלוי, מגיע השלב המכריע: איך מגדלים עובד ה' — לא מישהו שמקיים מצוות מפני שכפו עליו, אלא מישהו שבחר בכך מעומק ליבו.

הספר בנוי סביב קונטרס הבחירה, מתוך ספרו של רב אליהו דסלר "מכתב מאליהו", ומציג יסוד מפתיע: רובנו, גם המבוגרים, כמעט אף פעם לא מרגישים שאנחנו "בוחרים" באמת. תהליך הבחירה מוסתר מאיתנו בכוונה, ודווקא בהבנת ההסתר הזה טמון המפתח לחינוך אמיתי — חינוך שמלמד את הילד לא רק "מה מותר ומה אסור", אלא איך לבחור בטוב מתוך הנאה פנימית אמיתית.

בפרק זה: השאלה שמטרידה כל הורה — איך ילדים שגדלים "בסדר", לומדים טוב, מגיעים פתאום לגיל שבו הם נעלמים? והתשובה: לא הבחירה עצמה נכשלת, אלא ההכנה אליה.

הרב מציג את השאלה שמלווה את כל סדרת השיעורים: "איך זה ייתכן שילדים שגדלים פחות או יותר בסדר, לומדים טוב בחיידר, הבנות לומדות טוב בסמינר — מגיעים פתאום לגיל שבו אנחנו מסתכלים עליהם ואומרים, השם ירחם, מה קרה כאן? איפה נעלמו כל השנים?". התשובה שהוא מציע: "כל זמן שהילד תחת רשות הוריו — אנחנו בחרנו בשבילו. אבל אם לא חינכנו אותו לבחור, כשהוא מגיע לגיל בחירה — יש בעיה. חלק ההשתדלות שלנו בחינוך הוא לחנך את הילד לבחור, כדי שכשיגיע זמנו לבחור — יהיה לו כלי לבחור, יהיה לו עם מה לעבוד".

ההבחנה הזו — בין "לגרום שהילד יהיה בסדר עכשיו" לבין "לחנך אותו באמת לבחירה" — היא הציר שסביבו נבנה כל הספר. הרב מדגיש שהוא מלמד כאן עקרונות כלליים, לפי נוסח מסוים (קונטרס הבחירה), אך אינו טוען שזו הדרך היחידה בעבודת ה': "כל אחד לפי דרכו".

 בפרק זה: ויכוח סוער עם פרופסור מאוקספורד שטען שאין בחירה חופשית — ולמה דווקא ההתנהגות שלו, ברגע שהוא כועס, מוכיחה את ההפך; וההסבר העמוק לכך שכמעט אף אחד לא זוכר רגע שבו "בחר ברע" במודע.

הרב פותח בתצפית מדהימה: "כשאנחנו חושבים על עצמנו, אנחנו כמעט לא מוצאים את עצמנו בוחרים. כל אחד שבדק את עצמו יודע שזה לא נפוץ — הרגשה של 'אני עומד עכשיו ובוחר'". כשמישהו נשאל למה אינו יותר עובד ה', התשובה הרגילה היא "כזה אני", "כך גדלתי" — תשובות שיש בהן, לדברי הרב, "שמץ של כפירה בבחירה": הן מתארות את עצמנו כאילו איננו יכולים לבחור אחרת כלל.

"אתה שקרן"

בחוץ למחשבת ישראל בנהריה, שאותו ניהל הרב במסווה של "חוכמה סינית עתיקה" (שהתגלתה בהמשך כפרקי אבות), הצטרף יום אחד פרופסור בדימוס, ממורמר ומתוסכל, שקם וזעק: "אין בחירה!". טענתו: הכול נגזר ממבנה ביופסיכולוגי קבוע — גם התחושה שאנחנו "בוחרים" היא רק תוצר של אותו מבנה.

הרב, שהיה אז צעיר ותוקפני יותר, הגיב במפתיע: "ידידי, אתה שקרן". הפרופסור נזעק — "זו חוצפה! אני דן איתך בעניין עקרוני, ואתה מתחיל בהשמצות אישיות!". והרב השיב לו בשלווה: "אבל אתה לא צריך לכעוס עליי. אני לא אשם במבנה הביופסיכולוגי שלי. כשאני רואה איש כמוך, אני אומר 'שקרן'. מה אני יכול לעשות? אתה צריך לגשת לפס הייצור שלי ולארגן אותו מחדש. אבל אתה כועס עליי — אם אני לא בוחר שאתה כועס עליי?"

הפרופסור, מהתרגזותו עצמה, סתר את הטענה שלו: אם אין בחירה, אין גם טעם בכעס, בשכנוע, במאמר, בהרצאה — כל אלה מניחים שהצד השני יכול לבחור להשתנות. "איך אתה יכול להגיד כזה דבר מטופש? אם אתה לא שקרן — אז חס ושלום זה משהו אחר כאן". הרב מסכם: "הרמב"ם כותב שזה מורגש ומושכל — זה לא רק עניין של שכל שיש בחירה. הכופר הזה עומד בסופרמרקט, שוקל אם לקנות מוצר זה או אחר, מתלבט חמישה אחוז לכאן וחמישה לשם — לא שם לב שלפי שיטתו, אין שום דבר להתלבט בו: הכול כבר קבוע וחתוך".

האדם הכי חכם בסופרמרקט

מכאן עובר הרב לתובנה כואבת יותר: "גם אנחנו, רחמנא לצלן, עושים אותו דבר — רק במינון קטן יותר. לא צועקים כפירה בפה, אבל כשאתה שואל בן אדם, 'למה אתה לא קצת משתנה?' — הוא עונה, 'אני כזה'. 'אני כזה מה זה?'. יש לנו דור שלם של אנשים שמודעים שהאמת היא שכך צריך לעשות, ובכל זאת אומרים: אני טיפוס כזה. ההורים שלי ככה, האחים שלי ככה, הרבנים שלי, הסביבה — מאמין להם, למה?"

"התשובה, ביסוד הדברים, היא ה'הסתר' שבבחירה. הקדוש ברוך הוא רצה לתת אפשרות לצד הרע — ולכן עשה שתהליך הבחירה יהיה מוסתר, שאדם פשוט לא ירגיש כשהוא בוחר ברע. היצר לא מפתה אותנו ברוב המקרים באופן גלוי, אלא מפתה אותנו לרמות את עצמנו, לא לשים לב שאנחנו בוחרים בכלל".

על פי קונטרס הבחירה, מכתב מאלוה

בפרק זה: משל מפורסם ממכתב מאלהו — אדם שפונה שמאלה בפרשת דרכים, בלי שום חיוב, "כי מתחשק לו" — וכיצד רק שלושה קילומטרים אחר כך, כשהוא נתקל במכשול, הוא "מגלה" שהוא "אנוס" ולא זוכר שבחר בכלל.

המשל, כפי שמובא בספרים, ממחיש היכן באמת מתרחשת הבחירה: אדם מגיע לפרשת דרכים. יש לו אפשרות לפנות ימינה ואפשרות לפנות שמאלה. הוא יודע שעדיף לפנות ימינה — אבל אין שום חיוב מוסרי או הלכתי שמכריח אותו. הוא פונה שמאלה, "כי מותר". אחרי שלושה קילומטרים, הוא עומד מול מכשול שהוא לא יכול לעבור — ומרגיש את עצמו "אנוס". "המכשול הזה — 'זה אני, טיפוס כזה' — הוא רואה את עצמו אנוס".

אבל בעצם, מדגיש הרב, "אם שלושה קילומטרים קודם היה יכול לפנות אחרת ולא היה עומד מול המכשול — עכשיו, לעשות דבר גדול יותר ולחזור אחורה שלושה קילומטרים, זה מאוד קשה. לכן ההרגשה של בני אדם היא 'אני לא יכול' — כי כשהוא התחיל לבחור, הוא לא הרגיש שהוא בוחר; וכשהוא הגיע לשלב הבחירה עצמו, הוא כבר שכח שבחר".

המסקנה החינוכית המכרעת: הבחירה האמיתית של הילד (וגם שלנו) אינה מתרחשת ברגע הדרמטי, הגלוי, אלא הרבה קודם — בשלב הקטן, השקט, שנראה חסר חשיבות: "מותר, אז למה לא". שם, בפרשת הדרכים הקטנה, נמצא המפתח.

שתי הנאות: גשמית ורוחנית

בפרק זה: היסוד שממנו נגזר ההבדל האמיתי בין צדיק לרשע — לא בשאלה אם רודפים הנאה, אלא באיזו הנאה בוחרים.

אותו כיף, שתי בחירות

הרב מסביר יסוד שמופיע במפורש בקהלת ובדברי חז"ל: "כל מה שאדם עושה בחייו, פועל למען אחת משתי מטרות בלבד — או להשיג הנאה, סיפוק, שמחה, או לברוח מצער, מעינוי, מסבל. זה ציר אחד: קצה אחד סבל, קצה שני הנאה. וכל הזמן רוצים לנוע על הציר הזה". מכאן טענת הכופרים, שמובאת ונסתרת בקהלת: "שאין הבדל בין צדיק לרשע — שניהם עושים מה שכיף להם. כיף לצדיק לעשות חסד, כיף לרשע לאכול מאכלות אסורות".

טענת הכופרים

אין הבדל אמיתי בין צדיק לרשע — שניהם רודפים הנאה, כל אחד לפי טעמו. מוסר ודת הם רק כיסוי לאותה תאווה בסיסית.

התשובה

ההבדל אמיתי וקיים — אך הוא נמצא בבחירה: הצדיק בחר להנות מרוחניות, הרשע בחר להנות מגשמיות. שניהם רודפי הנאה, אך תהליך הבחירה ביניהן הוא הסמוי מהעין.

"ההבדל בין צדיק לרשע הוא שהצדיק מבכר יותר הנאה רוחנית על הנאה גשמית — סיפוק, רוממות, קרבת אלוקים, קראו לזה איך שתמצאו — ובורח יותר מסבל רוחני, מצער רוחני, מאשר מצער גשמי. והרשע להפך. זה יסוד ההבדל ביניהם. אבל ההבדל הזה, כמובן, הוא בבחירה — ומכיוון שהוא לא מורגש ולא בולט, ואין בו

איסור גלוי, אפשר בקלות ליפול בפח מבלי לשים לב".

פרק ה

משל הגרדת של החפץ חיים

בפרק זה: משל מפורסם בשם החפץ חיים — הצאר הרוסי שאינו מבין למה שמש בית הכנסת מבקש עמוד לגרד בו את גבו, ולא ביקש הון ורכוש כמו כל השאר.

הרב מביא משל שמובא בשם החפץ חיים בספרים רבים: לאחר שהצאר הרוסי כמעט הודח במרד, וחזר לכסאו, כינס את כל הנאמנים שסייעו לו וביקש מכל אחד לבקש מה שליבו חפץ — הבטיח שלא יכעס, ולא יחשוש. אחד אחד ביקשו בתים, שדות, כרמים ונחלות. לבסוף הגיע תורו של שמש בית הכנסת, שכל ימיו עבד בעבודה קשה, נושא מים לבית המדרש. כשנשאל מה הוא מבקש, גמגם ואמר: "יש לי גרדת, שכיין בגב, כל הזמן מגרד. אני נמצא כל היום בבית המדרש שאתה עצמך בנית, ואבן הקירות שם חלקה. אולי, אם לא קשה, יגידו הנגרים שלך לעשות עמוד עם שפיצים, כדי שכל פעם שאני עובר אוכל לגרד בו את הגב".

הצאר לא הבין: "יש לי את הרופאים הטובים בעולם — למה לא ביקשת שארפא אותך במקום לגרד?". השמש חייך חיוך רם ואמר: "הצאר לא יכול להבין, כי הצאר אף פעם לא טעם את התענוג של להתגרד".

"כל הנאות העולם הזה — כך אומר החפץ חיים — הן כמו גרדת. תחילה מדביקים את עצמנו בה מרצון (אין איסור בכך), ואחר כך אנו קוראים ל'הרגעת הסבל' בשם הנאה. עובדי ה' אמיתיים שטעמו מעט ממתיקות הקרבה לאלוקים, אומרים לנו: עזבו את זה. ואנחנו עונים — הרב צודק, אבל הרב לא מבין מה זה קרמיקה סוג א'."

בשם החפץ חיים, מובא בשיעור

המשל חד ומדויק: מי שמעולם לא טעם הנאה רוחנית אמיתית, אינו יכול לתפוס מדוע מישהו מוותר מרצון על הנאה חומרית. אך זו בדיוק מטרת החינוך המתואר בספר הזה — לתת לילד לטעום, כבר בגיל צעיר, מ"מתיקות הגרדת הרוחנית", כדי שכשיגדל, יבין בעצמו את ההבדל.

הרכב האמריקאי ועולם הדמיון

בפרק זה: סיפור מלא הומור ותובנה על אברך שקנה רכב חדש לשם שמים, וברמזור אחד, מרוב קנאה ברכב יוקרתי יותר, "התחיל" — בלי לשים לב — תהליך בחירה שלם שיסתיים רק כשירכוש רכב חדש.

מהרמזור הראשון ועד הבית

"הוא לא היה שם"

אברך קונה לעצמו רכב חדש — הראשון בחייו — כמובן לשם שמים: לשמור עיניים, להסיע אנשים לשיעורי תורה, לעשות חסד. הוא נוסע שמח, גאה, וברמזור אחד עוצרת לצידו מכונית אמריקאית מפוארת, שגלגליה נעים, האנטנה עולה, החלונות נסגרים אוטומטית. "מתעוררת אצלו קנאה. הוא מנחם את עצמו — יש לו גם מזגן, גם רדיו — אבל ברמזור הבא, מי שיש לו עין בוחנת, רואה שגופו יושב בסוסיתה שלו, אבל נשמתו כבר ברכב האמריקאי".

"כאן אני שואל אותו: יש איסור לדמיין שאתה נוסע באוטו האמריקאי? אין איסור. עשה שום עבירה? חס ושלום, לא. אבל הוא בדיוק ברגע הזה 'הדביק את עצמו בגרדת'. עכשיו הוא התחיל תהליך של בחירה — ואפילו לא יודע שהוא בחר. הוא בחר להנות מהנאה גשמית. כל פעם שאדם בוחר להנות הנאה גשמית, הוא מצמצם את יכולת ההנאה הרוחנית שלו".

מכאן ואילך, מתאר הרב בהומור מריר, מתגלגל תהליך שלם: האברך מגיע הביתה ופתאום "לא יכול" לשבת ברכב הישן, מרגיש כל צליל דלת נסגרת כעלבון אישי, ואפילו מוצא היתר הלכתי לנסוע בו זמנית "עד שיקנה רכב חדש", מתוך חשש בטיחות שהמציא בעצמו. הוא מתחיל לחסוך, ללחוץ על התקציב, "סובל חודשים, עד שיגיע היום המיוחל, ויברך שהחיינו בכוונה". "וכמה זמן הוא ייהנה אחר כך מהרכב החדש? פחות מעשרה אחוזים ממה שסבל בדרך".

"למה אתה צריך לשכנע?"

הרב מספר על יהודי מכובד שעמד בתור בבית מרקחת בבני ברק, ואמר לרוקח: "אני מצטער, שכחתי את הארנק באוטו — הרכב הזה, ממש כאן מול הפתח, אתה רואה?" — והצביע על רכב אמריקאי חדש. הרוקח, שלא הבין את ההערה, פשוט אמר לו ללכת ולהביא. הרב, שהמתין בתור, לא יכול היה להתאפק: "סליחה שאני שואל — הרכב הזה חדש אצלך?" — "כן, איך ידעת?" השיב היהודי בפליאה.

"פשוט", הסביר הרב. "אם אתה צריך לשכנע את הרוקח שזה הרכב שלך — סימן שאתה בעצמך עוד לא לגמרי משוכנע. יש אנשים שנוסעים שתי רחובות בלי סיבה, סחור סחור, רק כדי שיראו אותם עם המפתחות. למה צריך להוכיח? כי הוא בעצמו לא מרגיש עדיין שזה שלו. ביום שהוא ירגיש שזה שלו — הוא יפסיק ליהנות ממנו".

מכאן מגיע הרב לעיקרון עמוק: "כל הנאה, בעיקרה, היא השלמת חיסרון. כל זמן שהוא לא בטוח שהרכב הזה שלו — יש לו עדיין קצת הרגשת חוסר, והוא נהנה. ברגע שהוא משתכנע שזה שלו — הוא חדל מלהנות". וזו בדיוק הסיבה, מוסיף הרב, שאנחנו כל החיים אוספים חפצים — "עגלה עגלה עגלה" — ובסוף מגיעים לשם ומשאירים הכול מאחור: "כל מה שאתה קונה הוא חיצוני לך, ולכן אף פעם לא מרגישים שזה באמת שלנו".

כוחו הכפול של הדמיון

בפרק זה: על פי עיקרון שמוצא בשם רבי ישראל סלנטר, "אדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו" — הדמיון הוא בעצם המקום שבו מתחילה הבחירה. פרק זה מציג את שני צדי המטבע: הדמיון כתרגול חיובי, והדמיון כהתמכרות הרסנית.

האימון החיובי

הרב שואל שאלה יסודית: אם עולם הדמיון כה מסוכן, למה בכלל ברא אותו הקדוש ברוך הוא? התשובה: "אף בן אדם בחייו לא עשה שום צעד חיובי לפני שדמיין אותו קודם. הדמיון הוא בעצם התוכנית של החיים". מתוך כך, מספר הרב על טכניקה שבה משתמשים במסגרות טיפוליות: ישיבה עם בחורים שיודעים שיש להם ניסיון קשה קרוב, ועזרה להם לדמיין, לפרטי פרטים, איך הם עומדים בניסיון ומצליחים. "אסור לעשות זאת למי שלא עומד בפני ניסיון ספציפי — אין לעורר את זה סתם. אבל למי שכן — הדמיון החיובי הוא כלי אימון אמיתי". דוגמה פשוטה יותר: מי שרוצה להתרגל לקום בזמן לתפילה, ומדמיין לעצמו כל לילה, בפרוטרוט, איך הוא קם בבוקר בקלות — מגלה בפועל שהוא אכן קם יותר בקלות.

ההימור שלעולם אינו בודקים

"אף פעם לא בודקים את הכרטיס הישן"

הרב מתאר את הצד ההפוך של אותו כוח: בחור שהתחיל ליפול בהתמכרות להימורים, וכשנשאל מה בדיוק הוא מדמיין, השיב בפירוט: איך הוא זוכה בהגרלה, נותן צדקה לרבנים, וכל מי שזלזל בו יבוא לבקש ממנו. הרב שאל אותו מה קורה ביום חמישי, כשהוא הולך לבדוק את התוצאה ומגלה שלא זכה — האם זו לא אכזבה קשה? הבחור הביט בו במבט של "מבוגר מסביר לילד": "אף פעם לא בודקים את הכרטיס הישן לפני שקונים את הבא. זה החוק". כך, כשהוא בודק, כבר יש לו כרטיס חדש — ואין אכזבה.

התופעה הזו, מסכם הרב, "היא כוח עצום של הדמיון" שיכול לגרום לאנשים בריאים לחלוטין להסתבך במעגל שאין ממנו יציאה. אותו כוח בדיוק — לדמיין את עצמנו מצליחים, שלמים, קרובים לה' — יכול, כשמכוונים אותו נכון, להיות הכלי החינוכי החזק ביותר שיש.

העיקרון: כשהדמיון מעוגן במציאות, הוא מפתה הרבה יותר. ילד יברח לעולם הדמיון והפנטזיה כשהוא מיואש, כשאין לו שום סיכוי אמיתי. אך כשיש לו הצלחות בעולם הזה — אפשר לכוון את הדמיון שלו לכיוון חיובי, ולתת לו את התחושה שהוא חשוב, שהוא מתקדם.

לחנך למצוות מתוך שמחה

בפרק זה: הסיפור המרכזי של הספר — רב זקן שמלמד ילד ש"אפילו נעילת הנעליים" היא מצווה, ומחשבון פשוט שמראה כיצד נאספות מאות ואלפי מצוות בשנה, בלי מאמץ מיוחד.

נעל ימין, נעל שמאל

"אני מחפש לך מצוות מתחת לאדמה"

הרב חוזר לזיכרון ילדות עוצמתי. הוא, כילד קטן וסקרן שכולם כינו אותו "סימן שאלה" בשל שאלותיו הרבות, זכה פעם לשאלה לרב זקן וחכם. השאלה שעלתה בליבו הייתה קשה — קושיה מפורסמת על משנה במסכת מכות, שמדוע רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל דווקא בהרבייה של תורה ומצוות, אם כל מצווה נוספת פירושה עוד סיכוי להיכשל. הרב חייך חיוך רחב, שיבח את השאלה, ואז הפתיע אותו לגמרי: "תגיד לי — איך אתה נועל נעליים?" הילד השיב בפשטות: "קודם ימין, אחר כך שמאל".

"תראה איך חסד ה' יתברך", אמר הרב, "אני מחפש לך מצוות מתחת לאדמה. תחשוב על ילד שלא למד תורה, איך הוא נועל נעליים — הוא מכניס בבת אחת את שתי הרגליים? לא, גם הוא נועל קודם אחת ואחר כך את השנייה. אבל אתה, בגלל שאתה עושה זאת בסדר הנכון של ההלכה — כל החיים שלך, עשרות אלפי פעמים, אתה אוסף מצוות בלי לעשות שום דבר נוסף! אתה נועל, מקבל שכר; הוא נועל, מסכן, סתם".

7,600 מצוות בשנה

הילד, נלהב מהגילוי, שאל אם כך גם על חולצה, על מכנסיים, על גרביים — והתשובה הייתה כן, כן, כן. "קפצתי בשמחה", מספר הרב. "לא שמחתי על הא"ב, לא ידעתי חשבון. ישבתי בבית ועשיתי חשבון — יצא לי בערך 7,600 מצוות בשנה, מינימום, פשוט מלבישת הבגדים". חזרתי הביתה בריצה, כמו אחוז טירוף, קפצתי על המיטה וצעקתי: "גם בגרביים! גם בגרביים!" — עד שאמי חשבה שקיבלתי חום. "יותר מארבעים שנה מאוחר יותר, מודה הרב, הוא עדיין נזכר לפעמים באותו רגש: "תראו איזו מצווה, תראו איזו מתנה. רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

(משנה, סוף מסכת מכות)

הרב מוסיף גם משל משלים לתשובה על השאלה המקורית: ילד עם כאב שיניים, שאמו משכנעת אותו ללכת לרופא בהבטחת צעצוע. בעיני הילד, זו "עסקה" — הוא מרוויח צעצוע תמורת הסבל. אך בגיל מבוגר יותר הוא מבין שהיה מגיע לטיפול בכל מקרה, בלי הבטחה, ורק בזכות ה"עסקה" הוא קיבל גם צעצוע. "כשמגיעים לדרגה שלמעלה, מבינים שכל מה שהצטרנו לעשות בכל מקרה, בחסדו יתברך, ניתן לנו כאילו זו הזדמנות לקבל שכר — וזה בדיוק מה שנקרא חסד: 'לך ה' הַחֶסֶד כִּי אֶתָּה תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׁהוּ' (תהלים סב, יג) — לכאורה זה לא חסד אלא צדק, אלא שכשמבינים שהיינו צריכים לשאת בעול הזה בכל מקרה, מבינים שהעובדה שקיבלנו עליו שכר היא באמת חסד גמור".

בפרק זה: סיפור הצלה מלא בהומור ותקווה — נער "אבוד" שמגלה איך למצוא מצוות בכל מקום, אפילו בפקק תנועה — ותהליך ארוך שהופך אותו, בסופו של דבר, ל"רב" בית המדרש של חבריו לשעבר. ולסיום: אזהרה מפני הסכנה הגדולה מכולן.

"אני מכוון לשם"

14 מצוות בפקק בדואר

נער שעזב את הדרך, ומרוב תסכול נעצר בפקק תנועה כבד ברחוב רבי עקיבא בבני ברק, ביום שישי בצהריים, מספר לרב שפגש כמה ימים קודם, שגילה "פטנט": "יש מצוות עשה — 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם'. כל הזמן שאני עומד כאן, אני מכוון בפירוש לשם מצווה. כל אבן-תמרור אדום שאני עוצר בגללו — מצווה. כל דקה שאני לא מסתכן — מצווה". תוך דקות ספר, בהתלהבות של ילד, ארבע עשרה מצוות עשה שהוא "אוסף" בזמן שהוא תקוע, "ואפילו חסד — למה עצרתי, נזהרתי שלא לפגוע במישהו שרוצה לעבור".

הרעיון, שהחל כמשחק ציני כמעט, הפך נקודת מפנה. "אני נזכר", סיפר הנער, "בשיעור ששמעתי מזמן על איסור גזל בעניין חציית תור — פתאום כל התור הזה שאני עומד בו נהיה כיף. אני מכוון לשם, אני אומר למלאך למעלה: תרשום! ואם תשכח — אני איתך, שלא תשכח לרשום". הרב מוסיף בהומור: "כשנגיע לבית שלמעלה, המלאכים שלהם ייכנסו לכלכול — באים אליהם חילונים לשעבר עם תיק מלא מצוות".

הסכנה: לצייר עולם מעוות

תהליך הקירוב של אותו נער נמשך שנים, מתוך שילוב של דמיון מכוון והמחשה — הוא נבחר להיות "הרב" הבלתי רשמי של בית המדרש שלו (בהתחלה בצחוק, ואז ברצינות), למד קיצור שולחן ערוך בעל פה, וסיים מסכתות שלמות. "הכול מפנטזיות", מסכם הרב, "אבל שולט בחומר. שולט בחומר".

מכאן מגיע הרב לאזהרה המסכמת של כל הספר: "הטעות החמורה ביותר שעושים בדורנו היא ששוטפים לילדים את המוח בתמונה מעוותת של העולם — כאילו יש שתי דרכים בלבד: דרך החרדים, שבה סובלים ומסתגפים כל היום ומקבלים פיצוי רק בעולם הבא; ודרך החילונים, שנדמית כמלאה בתענוגות מידיים, גם

אם משלמים עליהם מחיר בעתיד. כל ילד שחי בהרגשה הזו — 'ציפור אחת ביד משתיים על העץ' — לא יעמוד במלחמה. אנחנו שולחים אותו לשדה קרב בלי נשק, ולפעמים גרוע מזה: עם נשק שיורה הפוך".

"תחת אשר לא-עבדת את-ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב..."

דברים כח, מז

הפסוק הזה, מזכיר הרב, אינו רק תיאור עונש — הוא הגדרה: החטא אינו רק ב"מה" עושים, אלא גם ב"איך" עושים אותו. חינוך שמלמד ילד לעבוד את ה' מתוך סבל, ולא מתוך שמחה, מפספס בדיוק את מה שהפסוק מזהיר עליו. "אם ילד רואה בבית שמחה בעבודת ה', רואה אושר אמיתי, רואה תענוג — וגם מנחילים לו אותו, לא רק מדברים עליו — יש לו סיכוי אמיתי לבחור בטוב מרצון. זו כל התכלית: ללמד את הילד לבחור מתוך הנאה אמיתית, לא מתוך פחד בלבד".

מקורות ומראי מקומות

1. קונטרס הבחירה, מתוך "מכתב מאלהו" לרב אליהו אליעזר דסלר.
2. משל פרשת הדרכים — מובא במסגרת קונטרס הבחירה, מכתב מאלהו.
3. משל הגרדת (הצאר ושמש בית הכנסת) — מובא בשם החפץ חיים בספרות המוסר.
4. "אדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו" — עיקרון המובא בשם רבי ישראל סלנטר בספרות המוסר.
5. משנה, סוף מסכת מכות (ג, טז) — "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".
6. תהלים סב, יג — "לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו".
7. דברים כח, מז — "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".
8. סיפורים ודוגמאות אישיות מפי הרב יחיאל יעקובזון, מתוך סדרת השיעורים בנושא חינוך ילדים.

נכתב ונערך על ידי:

הרב יהודה טאוב

קרית אתא

ליצירת קשר: 0527139520 📞

שיעורים נוספים של הרב 🎧

ניתן לשמוע עוד שיעורים נפלאים:

קול הלשון - קול תודה: 03-6171190 📻

באתר: www.kol-toda.co.il (https://www.kol-toda.co.il/) 🌐